

پروگرام حمايت از انشکاف مسلکی متداوم (CPDS)

(۹)

نقش وکیل مدافع قبل از محاکمه

Role of Defense Attorney Before Trial

عقرب ۱۳۹۸

تهیه کننده: سازمان بین المللی انکشاف حقوق (آیدلو)

کابل، افغانستان

وب سایت: www.idlo.int

در مورد این جزوه

تمام مواد و مندرجات این جزوه در مطابقت با قوانین افغانستان ترتیب گردیده است. به منظور اطمینان از مطابقت با تعدیلات جدید در قوانین افغانستان لازم است این جزوه در فواصل زمانی معین مورد بازنگری قرار گیرد. حق هر نوع تغییر جزئی یا کلی در این جزوه مربوط به سازمان بین‌المللی انکشاف حقوق (IDLO) میباشد.

تمام موادی که محتوی این کتاب را تشکیل میدهد برای استفاده شخصی و غیر تجارتي شما است. حق طبع این مواد برای سازمان بین‌المللی انکشاف حقوق (IDLO) محفوظ می باشد.

قوانین مورد استفاده در این جزوه:

۱. قانون اساسی افغانستان، جریده رسمی شماره: (۸۱۸).
۲. کود جزا، جریده رسمی شماره (۱۲۶۰).
۳. قانون وکلای مدافع، جریده رسمی شماره (۹۳۴).
۴. قانون اجراءات جزایی، جریده رسمی شماره: (۱۱۳۲).

فهرست مطالب

فصل اول

استجواب مؤکل

مبحث اول: مفهوم استجواب مؤکل:	۲
مبحث دوم: طی مراحل استجواب مؤکل:	۳
مبحث سوم: معلومات قابل جمع آوری حین استجواب با مؤکل:	۴
توجه به گرفتاری و واقعات مربوطه آن:	۴
اجرای تلاشی و ضبط	۵
استنطاق	۵
توقیف	۶
معلومات در مورد مجنی علیه	۶
معلومات در مورد همکاران متهم	۶
اتهامات جزایی	۶
اقدامات بعدی	۶
مبحث چهارم: استجواب متهم دارای اختلال روانی	۷
مبحث پنجم: استجواب متهم طفل	۷

فصل دوم

شناسایی دفاعیه های احتمالی و تیوری قضیه

مبحث اول: مفهوم تیوری قضیه:	۹
مبحث دوم: اساسات تیوری قضیه:	۱۰
گفتار اول: دفاع شکلی:	۱۱
گفتار دوم: دفاع موضوعی:	۱۲
الف: رد جرم (برائت الذمه):	۱۲
ب: فعل جرمی قانوناً ارتکاب یافته است	۱۸

- ج: تمرکز بر موضوع رأفت قضایی ۱۹
- د: تأکید بر استثنائات قانونی ۲۰
- ه: رد مجازات متعدد ۲۰
- نتیجه گیری ۲۱
- فهرست مآخذ ۲۲

فصل اول

استجواب مؤکل

اهداف درس اول:

در اخیر این جلسه آموزشی اشتراک کننده گان به انجام امور ذیل قادر خواهند بود:

۱. انجام مصاحبه با مؤکل با غرض جمع آوری معلومات لازم و جامع در خصوص قضیه نسبتی؛
۲. تشخیص معلومات مهم که در جریان مصاحبه جمع آوری گردد؛
۳. بکار بردن مهارت های محاوره هنگام انجام مصاحبه با مؤکل دارای اختلال روانی؛ و
۴. تطبیق معیار های معینه قانونی در انجام مصاحبه با یک مؤکل طفل.

عناوین:

۱. مصاحبه/استجواب مؤکل
۲. مصاحبه/استجواب مؤکل دارای اختلال روانی
۳. مصاحبه/استجواب مؤکل طفل

فصل اول

استجواب مؤکل

مبحث اول: مفهوم استجواب مؤکل:

هدف از استجواب مؤکل در این متن عبارت است از گفتگوی منظم و هدفمند وکیل مدافع با مؤکل غرض درک حقائق قضیه بمنظور آمادگی مناسب برای دفاع.

مطابق فقره ۸ ماده ۷ قانون اجراءات جزایی " تعیین وکیل مدافع یا داشتن مساعد حقوقی مطابق احکام قانون" بعنوان یکی از حقوق مظنون، متهم ومسؤول حق العبد شناخته شده است.

جهت آماده گی برای استجواب ابتدایی، وکیل مدافع باید با عناصر جرم متنسبه متهم و مجازات آن آشنایی حاصل نماید. در صورت امکان وکیل باید کاپی هر سند مربوطه، مانند محضر گرفتاری، محضر تلاشی، گزارش های پولیس و هر اسناد اضافی را که مربوط به اتهام جزایی است، بدست آورد. عجز در بدست آوردن این اسناد نباید استجواب را به تعویق اندازد. (هرگاه اسناد متذکره قبل از استجواب ابتدایی بدست آورده شده نتوانند، هرچه عاجل متعاقب انجام استجواب بدست آیند.)

وکیل مدافع باید از شرایط قانونی رهایی قبل از محاکمه متهم آگاهی داشته باشد.

- مطابق ماده ۷ (۱۳) قانون اجراءات جزایی متهم حق " تقاضای جلسه استماعیه مبنی بر اصدار قرار در مورد قانونیت توقیف وی از محکمه ذیصلاح" را دارا میباشد.
- مطابق ماده ۹ (۴) قانون اجراءات جزایی " هرگاه شخص به جرمی مظنون یا متهم گردد که قانون، جزای آنرا حبس طویل یا بیشتر از آن پیش بینی نموده باشد، داشتن وکیل مدافع در اجراءات تعقیب عدلی ضروری پنداشته می شود."

استجواب ابتدایی مؤکل یکی از بخش های عمده رابطه بین وکیل و مؤکل میباشد، زیرا برای وکیل فرصت شناخت مدعی علیه و درک حقایق اساسی قضیه را میدهد.

در جریان استجواب ابتدایی، وکیل مدافع معلومات اساسی مانند هویت شهود، هویت همکاران متهم، محل شواهد، و جزئیات در مورد نقض حقوق متهم بدست خواهد آورد. این معلومات جهت انکشاف یک استراتیژی دفاعی حیاتی بوده و باید هرچه سریع و عملی بدست آورده شود. تهیه یک دفاعیه خوب درک شما را از

چگونگی نوع نگاه مؤکل تان نسبت به حقایق تعمیم میبخشد. در حالیکه بهتر است تا "حکایت" مؤکل تانرا بدانید، همچنان مهم است تا حکایت مذکور را با آنچه دیگران میگویند مورد آزمایش قرار دهید. مثلاً، هرگاه مؤکل تان انکار نماید که دیگری را مورد خشونت قرار داده است، شما باید از آنچه دیگران میگویند بدانید که آیا وی شخصی خشن است یا خیر. برعلاوه شما باید در نظر داشته باشید که مثلاً، هرگاه مجنی علیه بزرگتر از متهم باشد، در این صورت کاربرد خشونت غیر محتمل میشود. وکیل مدافع باید استجواب ابتدایی را من حیث زمینه جهت مشاوره به متهم در مورد حقوق قانونی وی، پارامترهای رابطه بین وکیل و مؤکل، و بحث در مورد اجراءات دخیل در قضیه، بکار ببرد.

من حیث نکته آخری، قبل از اینکه وکیل، مؤکل را در استجواب اولی ترک کند، وی باید در خصوص آنچه که به مؤکل بیان کرده است هیچ تردیدی باقی نگذارد، و اینکه مؤکل نباید با کسی بشمول اعضای فامیل آن در مورد قضیه صحبت نماید.

مبحث دوم: طی مراحل استجواب مؤکل:

مطابق فقره ۱۴ ماده ۷ ق.ا.ج "ارتباط کتبی یا شفاهی به صورت آزاد و محرم با نماینده قانونی خویش، طبق احکام قانون" از جمله حقوق مظنون و متهم شمرده شده است.

بمنظور فراهم نمودن نماینده گی مؤثر قانونی، وکیل مدافع باید هرچه زودتر با متهم جهت انجام استجواب ابتدایی ملاقات نماید تا اینکه جزئیات موارد ذیل دریافت گردد: توقیف یا گرفتاری مؤکل بشمول جزئیات در مورد هر تلاشی و ضبط (اموال) انجام شده؛ استجواب توسط پولیس؛ معلومات در مورد مجنی علیه (در صورتیکه موجود باشد)؛ معلومات در مورد همکاران متهم؛ و اتهامات جزائی. وکیل مدافع باید وقت کافی را جهت انجام یک استجواب کامل اختصاص دهد. در ملاقات بعدی با مؤکل، وکیل مدافع بر تیوری دفاع و استراتژی قضیه تمرکز خواهد کرد.

وکیل مدافع باید متهم را ترغیب نماید تا وقایع مربوطه را بشکل پیوسته شرح دهد، این حقیقت را باید در نظر داشت که ممکن متهم از بیان وقایع مربوط به خود به یک شخص بیگانه ناراحت باشد و یا در بیان حقیقت در جریان استجواب ابتدایی آماده گی نداشته باشد. بعد از اینکه مؤکل وقایع مربوط به خود را بدون انقطاع بیان کرد، وکیل باید سوالات تعقیبی را جهت بدست آوردن جزئیات مطرح نماید. وکیل باید به متهم توضیح دهد که تمام مباحثات شان بشمول استجواب ابتدایی محرم بوده و در مطابقت به امتیاز رابطه وکیل - مؤکل محفوظ

خواهد ماند. وکیل باید به متهم هدایت دهد تا در مورد قضیه قبل از صحبت با وکیل مدافع با شخص دیگری بشمول همکاران متهم، دوستان و اعضای خانواده خویش صحبت ننماید. متهم باید بیشترین قسمت صحبت را در جریان استجواب ابتدایی انجام دهد.

مبحث سوم: معلومات قابل جمع آوری حین استجواب با مؤکل:

وکالت دفاع بر سه پایه اساسی استوار است یکی علم و دانش کافی یعنی تخصص وکیل مدافع در قضایاییکه به دفاع آن میپردازد، دوم معلومات کافی در خصوص قضیه ایکه از آن دفاع میکند، وسوم داشتن مهارتهای دفاع. موضوع اول و اخیر به دست خود وکیل مدافع است که چقدر روی تخصص و مهارتهای خود کار وزحمت میکشد. هرچند موضوع دوم که جمع معلومات لازم در خصوص قضیه است، بستگی به اخلاص و صداقت وکیل مدافع وهمچنان مهارتهای وی دارد. وکیل مدافع خوب باید از منابع مختلف معلومات لازم را جمع نماید که یکی از مهمترین آن خود متهم میباشد. عدم درک تفصیل واقعات اتهام، چگونگی گرفتاری، تلاشی وضبط، عدم درک از دلایل الزام ونفی وارزش قانونی آنها سبب میشود تا وکیل مدافع در محکمه غافلگیر شود وبا مسائلی بربخورد که برایش آمادگی کافی ندارد. ضمناً فرصت های مناسب دفاع را از او سلب مینماید. جمع معلومات از آنجائیکه زمانگیر میباشد، وکیل مدافع باید معلومات را اولیت سنجی نموده طبق پلان در جستجوی جمع آن شود. ذیلاً بعضی مواردی را اشاره میکنیم که وکیل مدافع حین استجواب مؤکل باید به آن توجه نموده با خود ثبت نماید:

توجه به گرفتاری وواقعات مربوطه آن:

مطابق فقره ۸ ماده ۷ ق.ا.ج پولیس حین گرفتاری، خارنوال قبل از آغاز تحقیق و قاضی قبل از محاکمه مکلف اند، از حق داشتن وکیل مدافع به مظنون/متهم اطلاع دهند. هرگاه متهم برای خود وکیل مدافع اخذ نماید، ویا برایش مساعد حقوقی تعیین گردد، وکیل مدافع ویا مساعد حقوقی باید به گرفتاری وواقعات مربوطه آن توجه خاص نماید مثلاً:

- باید به اخذ تمام معلومات از مؤکل بمجرد گرفتاری وی، و هر آنچه که توسط مؤکل هرزمانی قبل از گرفتاری، در جریان و بعد از گرفتاری بیان گردیده است، توجه خاص مبذول گردد. وکیل مدافع باید بداند که آیا متهم به پولیس اظهاراتی داده است و یا اوراقی را امضاً کرده است و یا خیر.

○ آیا به مؤکل در مورد حقوق اش مشورت داده شده است؟

- پولیس از وی چی پرسیده است؟
- و اگر حقوق اش برایش توضیح داده شده، آیا از آن صرفنظر کرده است؟
- آیا مؤکل فورم ابطال حقوق خویش را امضاً نموده است؟
- آیا منزل، موتر یا اموال مؤکل مورد تلاشی قرار گرفته است؟

اجرای تلاشی و ضبط

وکیل مدافع باید در خصوص چگونگی اجرای تلاشی و ضبط معلومات لازم بدست آرد، زیرا بطلان اجراءات اساسی ممکن زمینه بی اعتبار شدن برخی دلائل اثبات را به دنبال داشته باشد. در صورتیکه متهم وکیل مدافع از قبل داشته باشد، طبق فقره ۲ ماده ۱۰ قانون وکلای مدافع، وکیل مدافع شخصاً میتواند در جریان تلاشی، ضبط و غیره اجراءات کشف و تحقیق حضور یابد. اما اگر حضور نداشت باید در جریان استجواب مؤکل معلومات کافی در خصوص آن در یابد مثلاً:

- تاریخ و زمان تلاشی
- محل تلاشی
- اسم شخص یا اشخاص تلاشی کننده
- جزئیات در مورد چگونگی انجام تلاشی
- آیا متهم به تلاشی رضایت داشت یا خیر
- موجودیت امر تلاشی
- دلایل انجام تلاشی
- توضیح در مورد اشیای ضبط شده (در صورت تطبیق)
- محل ضبط
- دلایل ضبط
- آیا آزمایشاتی بر بدن یا افرازات بدن متهم صورت گرفته یا خیر
- هویت اشخاص ناظر یا شاهد تلاشی و ضبط
- هویت اشخاص دیگری که همچنان تلاشی شدند

استنطاق

هكذا در خصوص استنطاق معلومات لازم را باید بدست آرد مانند:

- تاریخ، زمان و مدت استنطاق
- محل استنطاق

- نام شخص یا اشخاصی که استنطاق را انجام دادند
- جزئیات در مورد چگونگی آغاز استنطاق
- ماهیت استنطاق
- موجودیت هر اظهارات ثبت شده
- حالت فزیک و روانی متهم در هنگام اظهارات
- جزئیات در مورد چگونگی ثبت اظهارات
- هویت شهود یا ناظرین استنطاق
- هویت اشخاص دیگری که همچنان مورد استنطاق قرار گرفتند

توقیف

در مورد توقیف باید بدانند که در کدام تاریخ؟ چه زمانی؟ در کجا؟ و چگونه اجراء شد؟ آیا توأم با خشونت بود یا خیر؟

معلومات در مورد مجنی علیه

- هویت مجنی علیه
- رابطه با مجنی علیه

معلومات در مورد همکاران متهم

- هویت همکاران متهم
- رابطه با همکاران متهم
- حالت توقیفی همکاران متهم

اتهامات جزایی

- درک اتهامات جزایی
- درک دفاع ممکن
- عذر معقول عدم حضور در محل
- توانایی رهایی به ضمانت

اقدامات بعدی

- هویت شهودی که باید با آنها تماس گرفته شود

- هویت شواهدی که باید حفظ گردد
- مشاهده محل واقعه

مبحث چهارم: استجواب متهم دارای اختلال روانی

دفاع از یک مؤکل دارای اختلال روانی رسیده گی و تأمل بیشتری را متوجه وکیل مدافع میسازد. بسیاری از استجواب ها با متهمین دارای اختلال روانی در شفاخانه یا در ادارات رسمی صورت میگیرد. در چنین حالات، وکیل مدافع باید به متهم توضیح دهد که وی یک وکیل میباشد نه کارمند شفاخانه. وکیل مدافع باید به متهم دارای اختلال روانی توضیح دهد که محاوره شان محرم بوده و نباید با کارمندان شفاخانه شریک ساخته شود. شواهد اختلال روانی در ایجاد استراتژی وکیل مدافع دارای اهمیت فوق العاده میباشد، زیرا میتواند در اثبات عدم موجودیت قصد جرمی متهم در ارتکاب جرم منتسبه بکار رود. ولو متهم بستری شده باشد یا خیر، اما وکیل مدافع باید علایم موجودیت اختلال روانی را در وجود متهم مشاهده نماید. وکیل مدافع باید در مورد اختلال روانی محتمل در وجود متهم ذریعه انجام مصاحبه با اعضای خانواده متهم معلومات بدست آورد. وکیل مدافع احتمالاً نظر اهل خبره را جهت ارزیابی وضع روانی متهم بدست آورد تا اینکه بتواند مؤثرترین استراتژی دفاعی را ترتیب نماید.

مبحث پنجم: استجواب متهم طفل

متهم صغیر نیز یک سری چالش هائی را برای وکیل مدافع راجع میسازد، یکی از موارد بسیار مهم سن مظنون و توقیف خانه میباشد. بمنظور جلوگیری از پیچیده گی در موضوع، وکیل مدافع باید در آغاز استجواب ابتدایی اطمینان حاصل نماید از اینکه سن مؤکل تعیین شده است. محض اینکه سن وی تعیین گردید، موضوع صلاحیت؛ توقیف؛ و اتهامات، عواملی خواهند بود تا در روند استجواب در نظر گرفته شود. وکیل مدافع باید نسبت به نیاز های انحصاری مؤکل صغیر، که ممکن است بیشتر از اشخاص بالغ ناراحت و نگران باشد، حساس باشد. متهم صغیر ممکن به سوالات بیشتر تعقیبی و روند توضیحات اضافی نیاز داشته باشد. وکیل مدافع باید اطمینان حاصل نماید از اینکه متهم صغیر آنچه را که در استجواب ابتدایی مورد بحث قرار گرفته درک نموده است، و باید استجواب را با فراهم نمودن فرصت جهت پرسش سوالات ذریعه صغیر خاتمه بخشد.

فصل دوم

دفاعیه های احتمالی و تیوری قضیه

اهداف درس دوم:

در پایان این درس اشتراک کنندگان به انجام امور ذیل قادر خواهند بود:

۱. تشخیص مفهوم و اهمیت تیوری قضیه؛
۲. تفکیک بین دفاع شکلی و دفاع موضوعی و استفاده درست از آن هنگام تحریر دفاعیه؛ و
۳. بنا نمودن تیوری قضیه بر اساسات قانونی سلیم.

عناوین:

۱. مفهوم تیوری قضیه
۲. اساسات تیوری قضیه:
 - دفاع شکلی
 - دفاع موضوعی

فصل دوم

شناسایی دفاعیه های احتمالی و تیوری قضیه

دفاعیه عبارت از پاسخهای علمی و حقوقی ایست که یکطرف قضیه در مقابل ادعاهای خصم خود ارائه میدارد بههدف جلوگیری از صدور حکم به نفع او.^۱

هردفاعیه بر اساس ویا منطقی استوار میباشد چه شکلی ویا موضوعی که در ادبیات معاصر حقوق کشور بنام "تیوری قضیه" یاد میشود در سطور ذیل پیرامون تیوری قضیه واینکه کدام مسائل میتواند تیوریهای مناسب دفاعیه وکیل مدافع را تشکیل دهند بحث مینماییم:

مبحث اول: مفهوم تیوری قضیه:

تیوری های دفاع بر دیدگاههای دلالت میکند که یک وکیل مدافع قبل از آغاز دفاع بدان فکر میکند و اعمال خویش را برمبنای آن اولولیت میبخشد. تیوری های دفاع نکات آغاز تحقیقات و آماده گی جهت دفاع قضیه شمرده میشوند.

تیوری های متعدد دفاع میتواند موجود باشد، لیکن ما تنها معروف ترین آنها را مطالعه خواهیم کرد. ما تلاش نخواهیم کرد تا به سوالاتی مانند: "وکیل مدافع باید بر کدام تیوری دفاع اتکا کرده و یا کدام یک مفید ترین و موفق ترین میباشد؟" پاسخ ارائه نمائیم.

در حال انتخاب تیوری دفاع در قضایای مربوطه، نکات ذیل باید درنظر گرفته شود:

- حالات و حقایق قضیه، سایر شهود/مجنی علیهم دخیل در قضیه، و جرم متنسبه.
- تجزیه و تحلیل وکیل در مورد حقایق مرتبط به قضیه.
- شهود و مدارک جمع آوری شده توسط وکیل مدافع و سارنوال.
- قوانین قابل تطبیق.
- انگیزه های ارتکاب جرم و حالاتی که تحت آن جرم ارتکاب یافته است.

^۱ -الدلیل العملى للمحامى فى المواد الجزائية، حسین بوشینة ونبیل صقر، ص ۸.

• درک وکیل از قضیه.

• حالات غیر مترقبه و فرصت های واقع شده در جریان محاکمه.

وکیل مدافع باید مطابق به تیوری های متذکره دفاعیه را تهیه نماید تا به هدف خویش نائل آید. در نتیجه بمنظور رسیدن به هدف، وکیل باید مسلکی، با ملاحظه و شخص معقول باشد.

فعالیت شماره (۱)

قضیه فرضی

حیات وظیفه خویش را که راننده لاری بود در جون سال ۲۰۱۱ از دست داده و پولی در دست ندارد. وی باید فامیل خود را که شش عضو دارد، کمک نماید. وی در بسیاری از ادارات جهت دریافت وظیفه درخواست داد اما موفق نشد. بتاريخ ۱ جولای سال ۲۰۱۱، ساعت ۲:۰۰ بعد از ظهر، به ناوایی حسن وارد شده و چند قرص نان را از طاقچه گرفته و طرف دروازه، جائیکه پسر کاکایش وعده داده تا برایش پول بدهد، می رود. وی توسط احمد که فروشنده است گرفتار گردید، احمد بدین باور است که حیات میخواست ناوایی را بدون پرداخت پول نان ترک نماید. وی با پولیس تماس گرفت. پولیس آمده و حیات را دستگیر مینماید. وی متهم به سرقت نان شد و تحت توقیف گرفته شد. امروز روز محاکمه وی میباشد. شما دفاعیه خویش را روی کدام تیوری تهیه می نمایید.

مبحث دوم: اساسات تیوری قضیه:

تیوری های دفاع حسب حالات و کوائف قضیه، بر مسائل مختلف بنا شده میتوانند. این مسائل اساس تیوری قضیه را تشکیل میدهند. وکیل مدافع با در نظر داشت حقائق قضیه، ارزش دلایل، اظهارات مؤکل در جریان کشف و تحقیق، اجراءات اتخاذ شده در جریان کشف، تحقیق و محاکمه و خلاهای آن، تشخیص میدهد که دفاعش را روی کدام اساس بنا نماید. عموماً تیوری های دفاع روی هر دو یا یکی از دو بخش استوار میباشد: دفاع شکلی و دفاع موضوعی:

گفتار اول: دفاع شکلی:

در دفاع شکلی وکیل مدافع قبل از اینکه به واقعات مادی و موضوعی قضیه تماس بگیرد، ایرادات مربوط به شکل و اجراءات قضیه را مطرح می سازد مثل عدم صلاحیت محکمه، و یا عدم صحت اقامه دعوی بنا بر عدم رعایت اجراءات اساسی مربوط به اقامه دعوی مانند عدم اهلیت یا صلاحیت مدعی. و یا اعتراض بر صحت ادامه محاکمه بسبب توقف دعوی جزائی بر دعوی مدنی که قانون فصل دعوی مدنی را در آن مقدم شمرده است و یا اعتراض مبنی بر مرور زمان، و یا اعتراض مبنی بر سقوط دعوی جزائی بسبب وفات متهم، و یا عفو وغیره.

اعتراضات شکلی هر چند اصل قضیه را حل نمیکند اما میتواند سیر دعوی را یا بشکل دائم متوقف بسازد مثل اعتراض مبنی بر مرور زمان، و یا بشکل مؤقت مثل اعتراض مبنی بر متوقف بودن حل و فصل رسیدگی به دعوی جزائی بر دعوی مدنی. فایده دفاعیه شکلی ایست که یا به براءت متهم منتهی میگردد، و یا حداقل برای وکیل مدافع وقت کافی مهیا میسازد تا در جریان آن آمادگی خود را تکمیل نماید.

قابل ذکر است که در قضایای جزائی دفاعیه های شکلی در جریان رسیدگی محاکماتی نیز قابل طرح است و ساحت آن نیز وسعت دارد. علاوه بر مواردیکه در مقدمه این بحث ذکر شد، به چند مورد دیگر ذیلاً اشاره مینماییم:

ا. اعتراض بالای شواهدی که با نقض احکام قانون بدست آورده شده است؛ مواد ۲۰، ۲۱ و ۲۲ ق.ا.ج و ماده ۱۰ (۱) قانون وکلای مدافع. این اعتراض از این جهت شکلی پنداشته میشود که دلیل را اساساً به چالش میکشد وزمانیکه یک دلیل از اساس باطل باشد دیگر نیازی نیست که محکمه پیرامون مؤدی آن بحث نماید.

ب. اعتراض در خصوص اظهارات و شواهدی که در دوسیه ذکر و مهر نشده باشد؛ ماده ۲۱ ق.ا.ج و ماده ۱۰ (۱) قانون وکلای مدافع.

ج. اعتراض مبنی بر عدم صلاحیت قضایی مطابق مواد ۱۶ و ۱۷ ق.ا.ج.

د. اعتراض در خصوص تنازع بین اجراءات جزایی و نتایج آن در صورتیکه شخص قبلاً به اتهام عین جرم مورد محاکمه قرار گرفته و حکم قطعی در مورد صادر شده باشد. ماده ۷۱ (۶) ق.ا.ج.

ه. اعتراض در خصوص ارتباط و عدم ارتباط جرایم متعدد (م ۱۵۴ و ۱۵۵ ق.ا.ج).

گفتار دوم: دفاع موضوعی:

دفاع موضوعی عبارت از دفاعیست که با واقعات قضیه ارتباط میداشته باشد نه با شکلیات آن. ذیلاً مواردی را ذکر مینماییم که ممکن اساس دفاعیه های موضوعی را در دعاوی جزائی تشکیل دهند:

(۱) رد جرم یا رد ارتکاب جرم که عنصر ماهوی جرم را زایل میسازد، وکیل باید استدلال نماید که فعل جرمی، قانوناً ارتکاب نیافته است.

(۲) وکیل ارتکاب جرم را قبول کرده، اما استدلال خویش را بر موانع مسئولیت جزائی متمرکز میسازد.

(۳) وکیل ارتکاب جرم را قبول کرده، اما بر موضوع رفعت قضایی تمرکز مینماید.

(۴) وکیل ارتکاب جرم را قبول کرده اما بر عذر موجه قانونی جهت تخفیف مجازات تمرکز مینماید.

(۵) تأکید بر استثنائات قانونی.

(۶) رد مجازات متعدد.

ذیلاً مسائل فوق را به ترتیب مورد بحث قرار میدهیم:

الف: رد جرم (برائت الذمه):

در صورتیکه دلائل اثبات عمل مادی جرم موجود نباشد، وکیل مدافع میتواند اساس دفاع خود را بر رد جرم ونفی رابطه سببیت بین فعل و متهم مبتنی بسازد ونسبت جرم را به متهم از اساس نفی نماید. بدینگونه متهم از تبعات آن بری میگردد. احیاناً متهم اعمال مادی را انجام داده میباشد ولی در شرائط خاصی که قانون انجام این اعمال را جرم نمپندارد مانند اسباب اباحت بازهم وکیل مدافع میتواند با اثبات این شرائط برائت متهم را به اثبات برساند.

در در سطور ذیل روی اصل برائت الذمه، واسباب اباحت مختصراً بحث مینماییم:

(۱) مفهوم برائت الذمه:

اصل برائت الذمه به معنی بیگناه پنداشتن متهم الی زمان محکومیت به حکم قطعی، میباشد. به این معنی که متهم بیگناه فرض میشود تا وقتی که به حکم قطعی محکمه با صلاحیت محکوم علیه قرار نگیرد. (م ۲۵ قانون اساسی).

اصل برائت الذمه قطعی میباشد. این اصل ایجاب مینماید تا مقامات تعقیب عدلی جرم متهم را ثابت بسازند.

ماده ۷ (۷) ق.ا.ج استفاده از حق سکوت و امتناع از هر گونه اظهارات را برای مؤکل داده است. در واقع، متهم در یک قضیه جنایی میتواند علیه خویش اقرار ننماید، وی میتواند سکوت نماید و سارنوالی باید جرم وی را به اثبات برساند.

۲) بار اثبات

در رسیده گی قضایی، بار اثبات به دوش سارنوال میآید. وی باید نه تنها نشان دهد که تمام عناصر جرمی حاضر میباشند، اما وی باید عدم موجودیت دلیلی بر معافیت را نیز به اثبات برساند. سارنوالی باید مسئولیت متهم را در عناصر قانونی، مادی و معنوی/قصد جرمی به اثبات برساند. عنصر معنوی/قصد جرمی از مادیت حقایق استنتاج شده میتواند.

در نهایت، باید در نظر داشت که در یک قضیه جزایی، قاضی خودش در دریافت حقیقت فعالانه سهیم میباشد. بنابراین، وی هر حکمی را که در خصوص قضیه مناسب میدانند صادر خواهد کرد.

۳) اعمالی که قانون آنرا تبرئه مینماید (اسباب اباحت):

حالات براءت بالای آن اعمالی اطلاق میگردد که در حالات عادی اگر انجام میگرفت جرم را بوجود می آورد اما انجام آن ناشی از یکی از اسناد قانونی است که بعد جرمی آنرا رفع مینماید. مطابق کود جزا، این حالات به چهار دسته تقسیم شده اند: رضایت مجنی علیه، ایفای وظیفه، تعمیل امر آمر و حق دفاع مشروع.

با در نظر داشت حالات و حقایق قضیه، وکیل مدافع میتواند در مورد جرم ارتکاب یافته توسط مؤکلش، با استناد به شواهد راجع به بیگناهی مؤکل از محکمه درخواست براءت نماید.

ب. ماده ۱۲۰ کود جزاء: ایفای وظیفه - "ارتکاب عمل جرمی در اثنای ایفای وظیفه ایکه مامور دولت بحکم قانون به انجام آن مکلفیت داشته باشد جرم شناخته نمی شود."

ج. ماده ۱۲۵ کود جزا: حق دفاع مشروع - "ارتکاب عمل به منظور دفاع مشروع جرم شناخته نمی شود."

هنگامیکه وکیل مدافع تیوری دفاع را بر مبنای قانونیت عمل مؤکل خویش تهیه کرد، باید اسناد و شواهد مورد ضرورت را جمع آوری کند؛ آنرا تجزیه و تحلیل کرده و دلایلی را بدست آورد که ظن موجود یا ممکن را زایل کرده و کاهش میدهد؛ و حالات قضیه را با حالات مندرج در قانون مطابقت دهد. هرگاه وکیل به نتیجه منطقی

و قانونی رسید، میتواند بر این تیوری استدلال کند، در غیر آن وی باید تیوری خویش را تغییر داده و تیوری دیگری را انتخاب کند.

اول: رضایت مجنی علیه

- در حالت اجرای عملیات جراحی ویا سایر معالجات طبی مشروط بر اینکه مطابق اصول فنی حرفه طب برضائیت مریض یا ولی ویا نماینده قانونی وی صورت گرفته باشد. اجرای عملیات جراحی در حالات عاجل ازین حکم مستثنی است.

کیفیت انجام عمل مشکوک جراحی توسط متخصصین طبی بررسی خواهد شد. همچنین، زمانیکه شخصیکه عملیات جراحی را انجام میدهد اشتباه کند، هیچ ممانعتی بر تحقیق از داکترمبنی بر احتمال موجودیت انگیزه مجرمانه وجود ندارد.

۳- در حالت اجرای بازیهای سپورتنی مشروط بر اینکه در حدود قواعد و اصول قبول شده سپورتنی صورت گرفته باشد.

مثلا: هرگاه مسابقه مشت زنی در حدود قوانین پذیرفته شده آن دایر گردد، و منتج به جراحت عمیق یا مرگ گردد، جرم شمرده نمیشود.

۴- در حالت ارتکاب جنایت یا جنحه مشهود به منظور گرفتاری متهمین جرایم مذکور به ترتیبیکه در قوانین مربوط تنظیم یافته است."

مانند حالتی که یک شهروند عادی از فشار متناسب جهت گرفتار کردن یک مظنون عمل جرمی تلاش نماید، اما این عمل وی منجر به مجروحیت یا مرگ مظنون گردد.

فعالیت شماره (۲)

قضیه فرضی

احمد به ورزش رزمی تکواندو علاقمند است. روزی همراه با مادر خود جهت ثبت نام در یک کلب مشهور در شهر کابل میرود، بعد از سپری نمودن مدتی در آن کلب، وی قواعد مبارزه و اشکال آنرا فرامیگیرد. طبق معمول، روز پنج شنبه روز مبارزه/فایت است. بمنظور اینکه مهارت های مبارزه خویش را تقویت نماید، احمد با حریف خود شروع به مبارزه/فایت میکند. در تلاش جهت برنده شدن در رقابت، وی به چشمان حریف خویش حمله

مینماید، در نتیجه حریفش دید چشمان خویش را از دست میدهد. پولیس احمد را گرفتار نموده و وی را متهم به ضرب و جرح مینماید.

آیا احمد بدلیل مجروح ساختن حریف خویش دارای مسئولیت جزایی میباشد؟ و چرا؟

پاسخ احتمالی: به نظر می رسد احمد قواعد و مقررات ورزشی را رعایت ننموده است چرا که از ابتدای ترین قواعد ورزشی این است که ضربه وارد نمودن در جاهای حساس بدن همانند چشم ممنوع می باشد. بنابراین ایشان دارای مسولیت کیفری از جهت نقض مقررات می باشد.

دو: ایفای وظیفه

ایفای وظیفه به مکلفیتی گفته میشود که بموجب قانون، به تعبیر مقام صلاحیتدار یا حکم شریعت به شخص داده میشود.

ماده ۱۲ کود جزا چنین مشعر است: " ارتکاب عمل در اثنای ایفای وظیفه ایکه مامور دولت بحکم قانون به انجام آن مکلفیت داشته باشد جرم شناخته نمی شود."

فقره ۲ ماده ۱۲۰ کود جزا چنین مشعر است: " ارتکاب عمل جرمی در حالات آتی ایفای وظیفه شناخته می شود:

۱- در حالتیکه از مامور موظف مطابق به احکام قانون با داشتن حسن نیت در اثنای ایفای وظیفه صدور یافته باشد

۲- در حالتی که مامور موظف عقیده نماید که اجرای وظیفه مذکور از جمله صلاحیت های قانونی وی است.

۲- در حالتیکه بموجب تعمیم اوامر مقامات ذیصلاح ایکه از اطاعت اوامر آنها بحکم قانون مکلفیت داشته باشد صدور یافته باشد ویا اینکه عقیده داشته باشد که تعمیم اوامر مقامات ذیصلاح از جمله وجایب قانونی وی است.

سه: حق دفاع مشروع

ماده ۱۲۵ کود جزا چنین اشعار می دارد: "ارتکاب عمل به منظور دفاع مشروع جرم شناخته نمی شود."

فقره ۲ ماده ۱۲۵ کود جزا چنین مشعر است: "حق دفاع مشروع به شخص مورد تهدید اجازه میدهد تا از استعمال وسایل لازم بمنظور دفاع از هر عمل جرمی که خطر تجاوز بر جان، ناموس، آزادی یا ضرر مالی برای دفاع کننده یا شخص دیگری ایجاد می کند، استفاده نماید.

حق دفاع مشروع از جمله حقوق طبیعی انسان ها جهت حفاظت از جان و مال خویشتن و یا دیگران شمرده میشود. این حقوق در تمام جهان شناسایی شده و قوانین و معاهدات جهانی در مطابقت به آن عمل مینمایند. مطابق ماده ۲۳ قانون اساسی افغانستان: "زندگی موهبت الهی و حق طبیعی انسان است. هیچ شخص بدون مجوز قانونی از این حق محروم نمی گردد."

• احکام اعمال حق دفاع مشروع

ماده ۱۲۵ کود جزا اندازه و ابعاد استفاده از حق دفاع مشروع را محدود کرده است: حق دفاع مشروع هنگامی موجود می گردد که دفاع کننده روی اسباب معقول و دلایل منطقی یقین نماید که خطر تجاوز بر مال، جان، آزادی، ضرر مالی یا ناموس دفاع کننده و یا شخص دیگری متوجه است.

و حق دفاع مشروع تا دوام خطر ادامه یافته با زوال آن خاتمه می یابد.

ماده ۱۳۰ کود جزا چنین بیان مینماید: هرگاه توسل به موظفین خدمات عامه جهت دفع خطر ممکن باشد حق دفاع مشروع بوجود نمی آید.

و مطابق ماده ۱۳۱ کود جزا: دفاع مشروع در برابر موظفین سلطه عامه که وظایف خود را با حسن نیت انجام میدهند گرچه در جریان وظیفه از حدود صلاحیت قانونی خود تجاوز نمایند جواز ندارد مگر در صورتیکه خوف مرگ یا جراحات شدید ناشی از عمل آنها بدلائل معقول ثابت باشد.

با مطالعه مواد فوق چنین درک میگردد که قانونگذار هنگام مرز گذاشتن بر دفاع مشروع بر حالت روانی/ذهنی دفاع کننده اعتماد کرده است، آنرا به آنها واگذار کرده است، وقتیکه قانونگذار چنین نماید، این امر منتج به سوء استفاده از حق دفاع مشروع گردیده، بنابراین چنین موضوعات باید تحت نظر قاضی آورده شده و در نتیجه قاضی هنگام تعیین نمودن حدود آن بر مبنای شواهد دست داشته باید "اجتهاد" نماید.

ماده ۱۳۲ کود جزا چنین بیان مینماید: شخصی که با حسن نیت از حدود حق دفاع مشروع مندرج این قانون تجاوز نموده باشد، جزای عمل وی در صورتی که جنایت باشد به جنحه و اگر جنحه باشد به جزای قباحت تنزیل می یابد.

• حالات/شرایط استفاده از حق دفاع مشروع

طبق ماده ۱۲۷ کود جزاء: حق دفاع مشروع تحت شرایط آتی بوجود می آید:

- ۱- دفاع در برابر عمل خلاف قانون باشد
- ۲- دفاع در برابر حمله و تعرض بالفعل یا قریب الوقوع باشد.
بنابر این، احتمال اینکه حمله و تعرض صورت گرفته باشد، حق دفاع مشروع جواز نداشته و بوجود نمیآید مگر اینکه حمله و تعرض مسلم بوده و اصطلاح دفاع بیانگر این امر میباشد که حمله توسط تعرض کننده صورت گرفته است.
- ۳- دفاع با حمله همزمان باشد
- ۴- دفاع متناسب با خطر تهدید کننده باشد. بنابراین دفاع نباید شدیدتر از حمله باشد.
- ۵- دفاع تنها وسیله دفع خطر باشد. ماده ۱۳۰ کود جزاء چنین مینگارد: «هرگاه توسل به موظفین خدمات عامه جهت دفع خطر ممکن باشد حق دفاع مشروع بوجود نمی آید».
- ۶- دفاع کننده قصدا سبب ایجاد عمل جرمی طرف مقابل نشده باشد.

● احکام ویژه متعلق به قتل عمد:

ماده ۱۲۹ کود جزا: "قتل عمد باسناد استعمال حق دفاع مشروع جواز ندارد مگر اینکه بمنظور دفاع در برابر یکی از اعمال آتی صورت گرفته باشد:

- ۱- دفاع در برابر عملیکه ایجاد خوف مرگ یا جراحت شدید نماید مشروط بر اینکه خوف مذکور از اسباب معقول پیدا شده باشد.
- ۲- دفاع در برابر تجاوز جنسی یا تهدید آنی به آن
- ۳- دفاع در برابر عمل حریق عمدی یا گروگان گیری
- ۳- دفاع در برابر اختطاف انسان.
- ۴- دفاع در برابر عمل حریق عمدی.
- ۵- دفاع در برابر عمل سرقتیکه به حکم قانون جنایت شناخته شده باشد.
- ۶- دفاع در برابر عمل دخول غیر مجاز از طرف شب به منزل مسکون و یا ملحقات آن."

شرایط فوق زمانی قابل تذکر اند که تمام حقوق و منافع ضروری در دفاع مشروع دارای اهمیت میباشد، زیرا هر تخلف از آن منجر به خطر بزرگ خواهد شد. بدین دلیل قتل عمد برمبنای استعمال حق دفاع مشروع، دفاع مشروع پنداشته میشود.

قضیه فرضی

خالد در جاده روان است، در همین زمان با نوید مقابل میشود. نوید با یک چاقو خالد را به طرف کوچه میبرد، و از وی پول میطلبد. خالد یک تفنگچه را کشیده و بر نوید شلیک میکند. آیا این حالت یک مورد مجاز دفاع مشروع تحت کود جزا میباشد؟

پاسخ احتمالی: از مهمترین شرایط دفاع مشروع، تناسب در دفاع می باشد. و آن بدین معنی است که بین عمل صورت گرفته و عمل دفاعی باید به نوعی تناسب برقرار گردد. این در حالی است که در دفاع صورت گرفته به نظر می رسد تناسب رعایت نگردیده است. چرا که نوید با چاقو صرفاً تهدید نموده است و خالد در مقابل با تفنگچه فیر نموده است. در حالی که وی توانست صرفاً تفنگچه خود را نشان دهد و یا فیر هوایی نماید.

قضیه فرضی

فرض کنیم که عین واقعه مانند فوق است، اما حالا خالد مسلح نیست. بعوض آن، وی چاقو را از نوید میگیرد، و نوید را تا حد مرگ با چاقو ضربه میزند. آیا این حالت یک مورد مجاز دفاع مشروع تحت کود جزا میباشد؟ پاسخ احتمالی: به نظر می رسد در این حالت نیز عمل صورت گرفته شده توسط خالد عملی دفاعی تحت عنوان دفاع مشروع محسوب نمی گردد، چرا که فلسفه اصلی و اساس دفاع مشروع برای جلوگیری از خطر می باشد. بنابراین زمانی که خطر رفع شده باشد دیگر جوازی برای دفاع وجود ندارد. بند ۲ ماده ۵۹ کود جزا نیز بر این مساله تاکید نموده است. بعبارت دیگر در حالت فوق، تا قبل از گرفتن چاقو خطر وجود داشت اما با دریافت چاقو دیگر خطری باقی نمانده است.

ب: فعل جرمی قانوناً ارتکاب یافته است

برمبنای ماده ۸۸ کود جزاء، موانع مسئولیت جزایی در حالات ذیل به وجود می آیند:

- عدم ادراک، بشمول جنون و مرض روانی، سکر و صغر سن.

- فقدان اراده بشمول اکراه و اضطرار.
- خواب یا بیهوشی

قابل یادآوری است که اضافه شدن خواب یا بیهوشی در فهرست موانع مسئولیت جزایی از ابتکارات کود جزا است که در قانون جزای ۱۳۵۵ وجود نداشت.

ج: تمرکز بر موضوع رأفت قضایی

در حالتی که وکیل مدافع بعد از تحقیقات دریابد که مؤکلمش مسئول ارتکاب جرم بوده و وی نمیتواند بر دلایلی که قبلاً بحث شد، استدلال نماید، وی باید مسئله رأفت قضایی را مطرح نماید. ، وکیل مدافع باید بر حالات مخففه مندرج در ماده ۲۱۳ کود جزا تمرکز نماید. معاذیر قضایی و حالات مخففه قرار ذیل میباشند:

أ. انگیزه شریفانه؛

ب. ارتکاب جرم در اثر هیجان قوی و غیر قابل کنترل

ج. ارتکاب جرم در اثر تهدید یا اجبار

د. اوضاع و احوال مربوط به جرم.

ه. کوشش مرتکب برای جلوگیری از جرم انجام یافته

و. جبران داوطلبانه خساره ناشی از جرم یا رفع ضرر ناشی از جرم

ز. ارتکاب جرم برای بار اول

ح. انصراف یا اقرار متهم

ط. ارتکاب جرم توسط زن حامله یا دارای طفل شیرخوار

بادرنظرداشت نکات فوق، هرگاه شواهد مؤید اسباب اباحت ویا موانع مسئولیت جزائی در حق متهم موجود نباشد را ، نباید تیوری قضیه خودرا بر رد جرم ویا نفی مسئولیت جزائی مبتنی سازد، بلکه در عوض باید بر احوال مخففه قضایی تمرکز نماید. هرگاه وکیل مدافع اتهامات را بدون دلایل معقول و تحقق واقعی قضیه رد نماید، ممکن قاضی فکر کند که وکیل قصد اهمال از وظایف قانونی خویش دارد و تلاش میکند تا محکمه را اغفال نماید. مانند ضرب المثل معروف: " برش ساقه خود با تبر خود".

تخفیف مبنی بر عذر قانونی/موجه

- هرگاه جرم ارتکاب یابد، مجرم مسئول عمل خویش میباشد. هرچند، هرگاه متهم در حالت سکر باشد یا دارای اختلال روانی باشد، و یا حالات دیگریکه من حیث مبنایی برای حالات مخففه قضایی شمرده شود، وکیل مدافع باید بر چنین حالات مخففه توجه کرده و بر مبنای همان حقایق استناد نماید تا مؤکل خویش را کمک کرده و مجازات وی را تخفیف دهد.
- برخی اوقات ضروری است تا وکیل بر حالات تخفیف دهنده قضایی و معاذیر تبرئه کننده قضایی تمرکز نماید. هرگاه وکیل دریابد که هر دو عنصر در قضیه شامل است، نباید در استناد و تمرکز به هر دو حالت نگران باشد.

د: تأکید بر استثنائات قانونی

استثنائات بسیاری در خصوص تعقیب عدلی متهم و تطبیق قانون بروی در قانون پیشبینی گردیده است. برخی از آنها را در ذیل تشریح مینمائیم:

- ا. دعاوی که بعداً مجنی علیه در هر مرحله از تحقیق متهم را عفو میکند، قضیه حفظ میگردد؛ یا هرگاه مجنی علیه متهم را بعد از محاکمه یا محکومیت عفو میکند، قضیه حفظ شده و مجازات لغو میگردد. مثلاً موارد ذکر شده در مواد ۲۲ - ۳۹ قانون منع خشونت علیه زن.
- ب. بر مبنای ماده ۶۳ قانون اجراءات جزایی دعاوی فامیلی بین والدین و اولاد، یا بین زوجین با انصراف یکی از طرفین دعوی از شکایت، ساقط میگردد.
- ج. هرگاه عملی مشخصاً در قانون، غیر قانونی شمرده نشده باشد (فقدان عنصر قانونی).
- د. هرگاه عملی قبلاً جرم شمرده شده باشد، ولی قانون لغو گردیده باشد و عمل مذکور در قانون جدید قانونی شناخته شده باشد.

موارد متذکره فوق نکاتی میباشند که یک وکیل باید بدان توجه نموده و بدان استدلال نماید. یقیناً نتایج آن قناعت بخش خواهد بود. بدین دلیل گفته میتوانیم که یک وکیل باید دانشمند، مسلکی، ساعی، باریک بین و سخت کوش باشد تا اینکه یک تیوری دفاع منطقی و مستدل را ترتیب نماید.

ه: رد مجازات متعدد

بر مبنای قانون، شخص نباید برای ارتکاب جرم واحد مجازات متعدد را متقبل گردد. اما ممکن مؤکل شما بعد از محکومیت به حکم صریح و نهایی محکمه، بدلیل موضوع صلاحیت قضایی یا خطای قانونی، برای

عین جرم در افغانستان یا کشور دیگری چند بار محاکمه گردد. در چنین حالت وکیل مدافع باید در دفاعیه خویش این موضوع را در نظر داشته باشد.

نتیجه گیری

مهمترین وظیفه وکیل مدافع تأمین عدالت از طریق دفاع مؤثر از مؤکل میباشد. در این راستا وکیل مدافع باید هم قبل از محاکمه و هم در جریان و بعد از محاکمه یکسلسله اعمالی را انجام دهد تا بتواند از مؤکل خود بشکل مؤثر دفاع نماید.

مهمترین وجیه وکیل مدافع قبل از محاکمه اینست که آمادگی کامل برای جلسه قضائی بگیرد. این آمادگی با فهم درست و همه جانبه واقعات قضیه نسبتی به مؤکل و مسائل حقوقی ناشی از آن، فهم درست احکام ذریبط قانون، شناخت عمیق از دلائل الزام و برائت، و اخیراً آماده سازی مؤکل برای جلسه قضائی، امکان پذیر است. بنابراین، وکیل مدافع باید با مؤکل خود استجواب نماید. استجواب مؤکل غرض جمع آوری حداکثر معلومات لازم در خصوص جرم نسبتی، نقش متهم در آن، نحوه گرفتاری، تلاشی، استنطاق، توقیف و همچنان معلومات لازم در خصوص مجنی علیه و رابطه متهم با او، صورت میگیرد.

بنابر معلومات حاصله از طریق استجواب، و سایر منابع وکیل مدافع معلومات را درست تحلیل و تجزیه نموده مناسب ترین تیوری برای دفاع از قضیه انتخاب مینماید. تیوری دفاع در واقع همان مسائل و نکات است که وکیل مدافع میتواند دفاع خود را رویش بنا نموده برائت، و یا تخفیف برای مؤکل خود کسب نماید که شامل دفاعیه های شکلی، و موضوعی میگردد. دفاعیه شکلی به شکلیات و اجراء ارتباط دارد اما دفاعیه های موضوعی به واقعات و موضوعات قضیه مبتنی میباشد از قبیل: رد جرم (یا نفی سهمگیری مؤکل در افعال مادی جرم چه بشکل فاعل و یا شریک)، تمسک به موانع مسؤولیت جزائی، تمسک به احوال مخففه و رأفت قضائی، تمرکز بر استثنائات قانونی و اخیراً رد مجازات متعدد.

فهرست مأخذ

۵. الدليل العملي للمحامى فى المواد الجزائية، حسين بوشينة ونبيل صقر، ۲۰۰۳.
۶. قانون اجراءات جزايى، جريده رسمى شماره: (۱۱۳۲).
۷. قانون اساسى افغانستان، جريده رسمى شماره: (۸۱۸).
۸. قانون وكلاى مدافع، جريده رسمى شماره (۹۳۴).
۹. كود جزا، جريده رسمى شماره (۱۲۶۰).